

Hebben voglexoten zich verder verspreid over Nederland?

Huidige voorkomen en veranderingen bij broedende voglexoten in beeld gebracht met Vogelatlassen

André van Kleunen, Sovon Vogelonderzoek Nederland

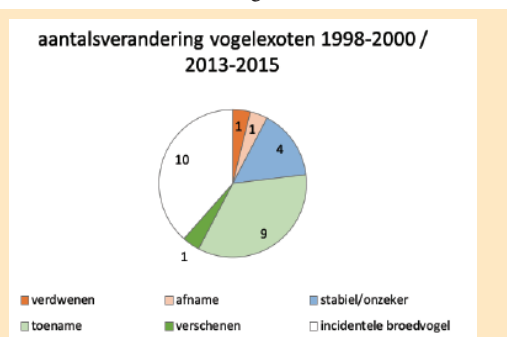
Eind vorig jaar is de Vogelatlas van Nederland verschenen met landsdekkende beelden van het voorkomen in de periode 2013-2015 van alle in het wild levende Nederlandse vogelsoorten, dus ook de exoten! Dit biedt mooie mogelijkheden om het voorkomen van deze groep vogels in Nederland te analyseren.

Aantallen en verspreiding

Van de 80 in de atlasperiode 2013-2015 vastgestelde exoten, hebben er 20 waarschijnlijk of zeker in Nederland gebroed. (Gedomesticideerde soorten, zoals soepeend en stadsduif zijn hier buiten beschouwing gelaten.) Van 10 soorten waren de aantallen zeer klein (<10 broedpaar) en het ging in de helft van de gevallen om incidentele broedgevallen. 15 soorten broeden jaarlijks in Nederland. (inclusief de huiskraai, hoewel die recent lijkt verdwenen als broedvogel door bestrijding). Vier soorten overheersen qua aantallen (ruim 95%) het Nederlandse voglexotenspectrum: halsbandparkiet, Nijlgans, grote Canadese gans en fazant. Voglexoten hebben alle landsdelen bereikt, met uitzondering van delen van de Veluwe en de Flevopolders. De meeste soorten zitten in de Randstad in en nabij stedelijk gebied. Verder zijn ze langs de Limburgse Maas goed vertegenwoordigd. Ook als naar aantallen wordt gekeken springt de Randstad eruit. De ruim 70 atlasblokken (Nederland is voor de Atlas ingedeeld in hokken van 5x5km) met meer dan 100 broedpaar exoten liggen vooral daar.

Veranderingen

In 1998-2000 werden in totaal weliswaar iets meer soorten voglexoten (23) vastgesteld als broedvogel, maar als de incidentele broedvogels niet worden meegeteld ging het, net als in 2013-2015, om 15 soorten. In de tussentijd heeft alleen de grote Alexanderparkiet zich gevestigd als broedvogel. De bruinkopdiksnavelmees begon zich eind jaren negentig te vestigen. De blauwe pauw was in 2013-2015 afwezig als waarschijnlijke/zekere broedvogel, al werden recent, in 2017, toch weer enkele broedgevallen van deze soort aangetoond. Soorten als Japanse nachtegaal en Chinese appelvink die zich in 1998-2000 leken aan te kondigen, hebben geen vaste voet aan de grond gekregen. Dat geldt ook voor soorten die tussen 2000 en 2013 (tussen beide atlasen in) enige jaren in Nederland hebben gebroed: heilige ibis en Senegalpapegaai. Het aantal soorten in Nederland broedende exoten is sinds 2000 dus niet toegenomen. Er is nog altijd wel een groot contrast met de eerste broedvogelatlas van 1973-1977; in die periode broedden veel minder exoten in Nederland (8 soorten). Alleen de rode patrijs, een in die tijd regelmatig uitgezette soort, is verdwenen als broedvogel. In 1998-2000 werden er nog wel enige vastgesteld in het wild, maar zonder indicaties voor broeden en in 2013-2015 ontbrak de soort geheel als broedvogel. Als de exoten die in substantiële aantallen in Nederland broeden worden beschouwd, dan overheerst het beeld van toename. Echter de talrijkste en veruit langst gevestigde (1.000 jaar!) exoot, de fazant, is in aantallen meer dan gehalveerd. Daardoor is het totaal aantal in Nederland broedende exoten ook wat afgenomen.

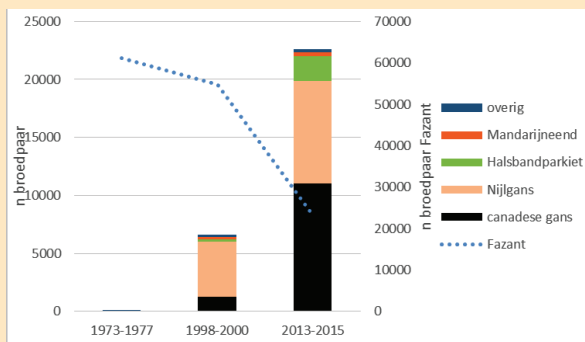

Figuur 1. Het aantal soorten exoten per aantalstrend-categorie op basis van een vergelijking tussen de broedvogelatlassen 2013-2015 en die van 1998-2000.

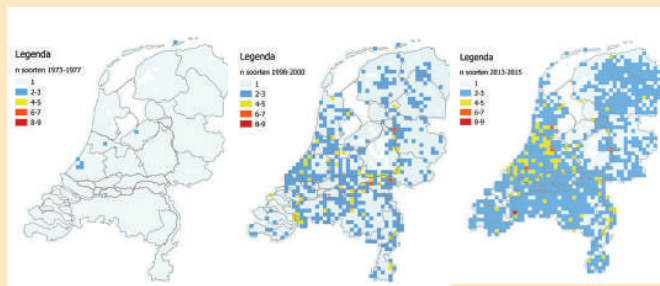
Als de Fazant echter niet wordt meegeteld, zijn de aantallen bijna verviervoudigd ten opzichte van 1998-2000. Ook de veranderingen in verspreiding laten een sterke toename zien van het aantal atlasblokken met meerdere broedende soorten exoten. Met name Nijlgans, grote Canadese gans en fazant komen in grote delen van het land voor.

Recente aantalstrends wijzen op afnemende toename of stabilisatie bij talrijke soorten als grote Canadese gans en Nijlgans. Opmerkelijk is ook dat de halsbandparkiet de laatste jaren (even?) niet verder is toegenomen. Daarentegen zijn de aantallen van relatief recente nieuwkomers, de bruinkopdiksnavelmees (eind jaren negentig) en grote Alexanderparkiet (medio jaren 2000), hoewel nog klein, wel toegenomen.

Wij willen de ontwikkelingen in de vogelxotenbevolking de komende jaren graag blijven volgen. Talrijke soorten kunnen we inmiddels goed volgen in de broedvogelmeetnetten (op <https://www.sovon.nl/nl/vogelstellen> kunt u zien hoe u daaraan kunt meedoen). Zeker van zeldzame soorten en nieuwkomers zijn waarnemingen, zeker als die wijzen op broedterritoria, zeer welkom. Die kunt u aan ons doorgeven via: <https://www.sovon.nl/nl/content/losse-meldingen-broedvogels>

Figuur 2. Gestapelde aantallen (linker y-as) vogelxoten en aantallen fazanten (rechter y-as) tijdens drie atlasperiodes. (Kleine en grote Canadese gans samengevoegd omdat die niet als aparte soorten werden onderscheiden in 1973-1977 en 1998-2000).

Figuur 3-5. De verspreiding van de vogelxoten als broedvogel in Nederland in drie periodes.

Tabel 1. Basisoverzicht van aantallen en aantalsveranderingen van vogelxoten die in minimaal één van de drie atlasperiodes waarschijnlijk of zeker in Nederland hebben gebroed. N.B. dit is geen uitputtend overzicht van vogelxoten die in Nederland hebben gebroed. In de tussenliggende periodes hebben enkele andere vogelxoten incidenteel in Nederland gebroed.

soortnaam	wetenschappelijke naam	1973-1977		broedzekerheid	1998-2000		broedzekerheid	2013-2015		broedzekerheid	aantalsverandering 1998-2000 / 2013-2015
		min	max		min	max		min	max		
Grote Canadese Gans	Branta canadensis	2	5	zeker	1000	1400	zeker	9000	12000	zeker	toename
Kleine Canadese Gans	Branta hutchinsii	0	0		>1	>1	zeker	460	770	zeker	toename
Indische Gans	Anser indicus	0	1	zeker	70	100	zeker	50	90	zeker	stabiel/onzeker
Keizergans	Anser canagicus	0	0		0	1	waarschijnlijk	0	2	mogelijk	(incidentele broedvogel)
Sneeuwvangans	Anser caerulescens	0	0		0	1	zeker	0	2	zeker	(incidentele broedvogel)
Zwarte Zwaan	Cygnus atratus	0	0		60	70	zeker	40	70	zeker	stabiel/onzeker
Nijlgans	Alopochen aegyptiacus	15	50	zeker	4500	5000	zeker	6900	11400	zeker	toename
Casarca	Tadorna ferruginea	1	3	zeker	5	20	zeker	10	30	zeker	stabiel/onzeker
Carolinaeend	Aix sponsa	0	0		1	5	zeker	1	5	zeker	stabiel/onzeker
Mandarijneend	Aix galericulata	3	8	zeker	200	260	zeker	300	400	zeker	toename
Ringtaling	Callonetta leucophrys	0	0		0	0		0	1	waarschijnlijk	(incidentele broedvogel)
Amerikaanse Smient	Anas americana	0	0		0	1	zeker	0	0		(incidentele broedvogel)
Rosse Stelkelstaart	Oxyura jamaicensis	0	2	mogelijk	1	5	zeker	15	30	zeker	toename
Kalkoen	Meleagris gallopavo	0	0		0	1	zeker	0	1	zeker	(incidentele broedvogel)
Kaapse Taling	Anas capensis	0	0		0	1	zeker	0	0		(incidentele broedvogel)
Fazant	Phasianus colchicus	50000	75000	zeker	50000	60000	zeker	21000	26000	zeker	afname
Lady Amherst Fazant	Chrysolophus amherstiae	0	0		0	1	waarschijnlijk	0	1	zeker	(incidentele broedvogel)
Blaauwe Pauw	Pavo cristatus	0	1	mogelijk	5	15	zeker	0	1	mogelijk	verdwenen*
Rode Patrijs	Alectoris rufa	25	30	zeker	3	10	mogelijk	0	0		**
Heilige Ibis	Threskiornis aethiopicus	0	0		0	0		0	1	zeker	(incidentele broedvogel)
Chinese Appelvink	Eophona migratoria				2	2	zeker	0	0		(incidentele broedvogel)
Monniksparkiet	Myiopsitta monachus	0	0		5	15	zeker	15	20	zeker	toename
Grote Alexanderparkiet	Psittacula eupatria	0	0		0	0		20	40	zeker	verschenen
Halsbandparkiet	Psittacula krameri	5	10	zeker	220	220	zeker	2000	2300	zeker	toename
Huiskraai	Corvus splendens	0	0		1	1	zeker	2	9	zeker	toename***
Japanse Nachtegaal	Leiothrix lutea	0	0		0	4	waarschijnlijk	0	1	mogelijk	(incidentele broedvogel)
Bruinkopdiksnavelmees	Paradoxornis webbianus	0	0		0	3	zeker	20	35	zeker	toename

Meer weten

Bekijk alle (atlas)verspreidingskaarten van vogelxoten via: <https://www.sovon.nl/nl/soortinformatie> en <https://www.vogelatlas.nl/>

Voetnoten tabel

- * in 2013-2015 geen aanwijzingen meer voor broeden, in 2017 wel weer enkele broedgevallen vastgesteld.
- ** in 1998-2000 al niet meer vastgesteld als zekere broedvogel
- *** in 2013-2015 nog vastgesteld als broedvogel recent verdwenen door bestrijdingsactie.